

CHARTA

Zdravá výchova a smysluplné vzdělávání ve vztahu k médiím

Asociace waldorfských škol České republiky
Asociace waldorfských mateřských škol České republiky
Evropské rady pro waldorfskou pedagogiku – ECSWE
Mezinárodní konference waldorfského hnutí – Haagský kruh
a Mezinárodní asociace waldorfských mateřských škol IASWECE

Zdravá výchova a smysluplné vzdělávání ve vztahu k médiím

výzva

Asociace waldorfských škol České republiky
Asociace waldorfských mateřských škol České republiky
Evropské rady pro waldorfskou pedagogiku – ECSWE
Mezinárodní konference waldorfského hnutí – Haagský kruh
a Mezinárodní asociace waldorfských mateřských škol IASWECE

Digitální technologie se čím dál tím více prosazují v našem každodenním životě a zásadním způsobem ho také proměňují. To přináší nové společenské výzvy i ve sféře výchovy a vzdělávání. Úzké ekonomické zájmy však vedou k jednostranné diskuzi o vzdělávání potřebném pro zdravý a smysluplný život člověka v digitalizovaném světě.

Jen pedagogika plně zaměřená na vývoj dítěte umožňuje člověku rozvinout takové tvůrčí schopnosti a dovednosti, které v dospělosti využije pro smysluplný a zdravý rozvoj světa budoucnosti.

Proto vyzýváme, aby veškeré relevantní strategické dokumenty ve sféře výchovy a vzdělávání sledovaly a postupně naplňovaly tyto cíle:

1. Ekonomické zájmy nesmí a nebudou určovat podobu školství.
2. Zdravé školní vzdělávání se orientuje na vývoj dítěte; předpokladem takového školství jsou všestranné zkušenosti běžného života, které nepotřebují zprostředkování digitálními technologiemi.
3. Cílem vzdělávání je člověk svéprávně zacházející s médii; tohoto cíle může být dosaženo jen metodami zaměřenými na zdravý a smysluplný rozvoj dítěte.
4. Odpovědná mediální výchova si všímá i rizik při používání elektronických médií, snaží se je minimalizovat a zároveň se snaží posílit dítě prostřednictvím mediální výchovy natolik, aby dokázalo mít tato rizika pod kontrolou.
5. Mediální výchova, vycházející z poznatků o vývoji člověka, nejprve posiluje relevantní sociální a intelektuální schopnosti dítěte pomocí skutečných činností (nepřímá mediální výchova) a na nich potom buduje schopnost zdravého zacházení s médii (přímá mediální výchova).
6. Kurikulum mediální výchovy, které se zaměřuje na vývojové úkoly a pokroky dítěte, klade v mateřské škole a na prvním stupni základní školy hlavní důraz především na reálné primární zkušenosti s ovládnutím analogových médií - například písma. A na tomto základu se pak v pozdějších ročnících vybuduje aktivní mediální práce s digitálními přístroji.
7. V demokratické společnosti je úplnou samozřejmostí, že mateřské školy a základní školy mají co největší možnou svobodu při rozhodování o svém pojetí předškolní a školní výchovy i výuky. A proto je třeba na odpovídající úrovni zajistit, aby tato vzdělávací zařízení – a jejich prostřednictvím také rodičovská veřejnost – měla *právo volby* i v oblasti mediální výchovy a byla jim ponechána možnost pracovat v prvních letech s analogovými médii.

1. Ekonomické zájmy nesmí a nebudou určovat podobu školství.

Současný vývoj digitálních technologií jde obrovskou rychlostí kupředu a nadále bude podstatně proměňovat náš všední život i zaměstnání. I školy budou muset vyhodnotit tento vývoj. Aktuální diskuze k tomuto tématu jsou však zkreslovány ekonomickými zájmy. Hospodářství a jeho prostřednictvím působící politika vnucují školám užívání digitálních přístrojů ve výuce pod heslem „digitální výchova“. Ve výuce se mají plošně využívat chytré telefony a tablety s bezdrátovým připojením. Přitom nejsou vůbec brány v potaz ani tělesné, ani duševní vývojové potřeby a možnosti dětí; místo toho se ve školských zařízeních ukvapeně vzdáváme prostředí chráněného před nekontrolovaným působením elektronických médií.

2. Zdravé školní vzdělávání se orientuje na vývoj dítěte; předpokladem takového školství jsou všestranné zkušenosti běžného života, které nepotřebují zprostředkování digitálními technologiemi.

Pro vzdělávání, které se orientuje na člověka, je zásadním měřítkem jeho tělesný a duševní vývoj. Až do osmého roku života dítě rozvíjí svou tělesnost. V tomto prvním období vývoje dítěte jsou nejdůležitějšími úkoly rozvoj hrubé a jemné motoriky, rozvoj řeči, smyslů a smyslového vnímání. Postupné ovládnutí těla je doprovázeno vývojem mozku. Zdravý vývoj mozku proto vyžaduje mnohostranné životní zkušenosti, prožívané všemi smysly, a aktivní pracovní činnosti.

Na začátku školní docházky stojí v popředí rozvoj kulturně specifických „analogových“ (tedy nedigitalizovaných) dovedností, jako jsou čtení a psaní. Teprve ve dvanácti letech dozrává přední mozek, který člověku umožňuje ovládat vnější i vnitřní podněty a formovat svůj vlastní úsudek. Je tedy pedagogicky smysluplné, abychom teprve v tomto věku dítě postupně přiváděli k hlubšímu porozumění digitálním médiím. Od šestnácti let je zdravý dospívající člověk schopen odpovědně myslet a jednat sám za sebe. Proto i prodej alkoholu a nikotinu zákon omezuje věkovou hranicí a také nabytí řidičského průkazu podléhá minimální věkové hranici osmnácti let.

3. Cílem vzdělávání je člověk svéprávně zacházející s médii; tohoto cíle může být dosaženo jen metodami zaměřenými na zdravý a smysluplný rozvoj dítěte.

Opodstatněným cílem každé moderní pedagogiky je, aby na konci školní docházky děti dospěly pro požadavky života v digitalizovaném světě. To je obecný společenský konsenzus. Je však třeba intenzivně diskutovat o metodických postupech, jimiž lze dosáhnout vzdělávacího cíle „mediální svéprávnosti“. Zohlednění potřeb zdravého tělesného a duševního vývoje dítěte je předpokladem pro svéprávnost člověka, a je proto i předpokladem pro jeho svéprávnost v zacházení s médii.

4. Odpovědná mediální výchova si všímá i rizik při používání elektronických médií, snaží se je minimalizovat a zároveň se snaží posílit dítě prostřednictvím mediální výchovy natolik, aby dokázalo mít tato rizika pod kontrolou.

Automobilový průmysl představoval pro lidstvo významný pokrok. Dnes jsou však patrné i jeho škodlivé dopady. A přesto automobily ze světa jen tak nezmizí; lidé však nyní velice usilují o to, aby tyto škodlivé vedlejší účinky – nehody a výfukové zplodiny – co nejvíce omezili.

Digitální technologie jsou také velkým pokrokem lidstva. I ony ale mají škodlivé vedlejší účinky, jako například závislost na elektronických médiích. Rizika užívání digitálních médií jsou tím větší, čím je dítě mladší. Obrazová média jsou totiž „požírači času“ a berou dětem důležitý čas pro jejich vlastní aktivity. Tato média redukuje u dětí rozvoj jejich dovedností a schopností, které nezbytně potřebují pro život v reálném světě. Je třeba si uvědomit, že obdobně jako nás virtuální svět nikdy nedokáže reálně nasytit, tak ani zdravý tělesný vývoj nelze uskutečnit prostřednictvím obrazových elektronických médií.

- 5. Mediální výchova, vycházející z poznatků o vývoji člověka, nejprve posiluje relevantní sociální a intelektuální schopnosti dítěte pomocí skutečných činností (nepřímá mediální výchova) a na nich potom buduje schopnost zdravého zacházení s médii (přímá mediální výchova).**

Nepřímou mediální výchovou rozvíjíme důležité lidské schopnosti, jako například soustředěnou pozornost, z nítra motivovanou aktivitu a iniciativu, odpovědnost a disciplinovanost; to jsou základy obecného vzdělávání, při němž se člověk má naučit *proměňovat informace v inteligenci, ve vědění v souvislostech*. V době častého výskytu digitální kyberšikany je zároveň důležité, aby děti mohly reálně prožívat respekt a pozornost vůči druhému člověku. Nepřímá mediální výchova vytváří a formuje také sociální kompetence, které budou velmi potřebné při soudobé komunikaci prostřednictvím digitálních sociálních sítí.

- 6. Kurikulum mediální výchovy, které se zaměřuje na vývojové úkoly a pokroky dítěte, klade v mateřské škole a na prvním stupni základní školy hlavní důraz především na reálné primární zkušenosti s ovládáním analogových médií - například písma. A na tomto základu se pak v pozdějších ročnících vybuduje aktivní mediální práce s digitálními přístroji.**

Mediální svéprávnost člověka předpokládá, že člověk ovládá „stará“ média, především písmo. Současná diskuze zaměřená na digitální technologie opomíjí, že ovládání těchto „starých“ médií, je bezpodmínečně nutným předpokladem pro svéprávné a odpovědné zacházení s digitálními informačními technologiemi. I dnešní mediální výchova začíná výukou psaní a čtení, protože ovládání psaní je základní dovedností, na níž je postavena mediální svéprávnost.

Analogové postupy byly nahrazeny digitálními. Základní myšlenky starých analogových technologií byly proměněny v digitální. Vyjdeme-li z pochopení analogových technologií, můžeme na jejich základě podrobně objasnit rozšíření a použití digitálních technologií.

Základní myšlenkou pedagogiky vycházející z poznatků vývoje dítěte je, že v nižších třídách jsou děti nejprve seznámeny s analogovými technikami. Od dvanáctého roku života jsou pak prodiskutovány principy fungování informačních technologií. Ty lze žákům nejprve předložit bez nasazení digitálních přístrojů (viz např. *Computer Science Unplugged*¹). Hardware a software se ostatně běžně používá při výuce až na střední škole, kdy má žák k dispozici již dostatečné souvislosti z matematiky či fyziky a také vlastní intelektuální předpoklady. Digitální přístroje jsou přitom začleněny do smysluplného pedagogického konceptu. Dospívající mladí lidé by měli mít zejména možnost, aby digitální média využívali *aktivně*, aby s nimi například sami vytvářeli videa, webové stránky, uveřejňovali online texty nebo vytvořili reportáž pro rádio k nějakému školnímu tématu.

- 7. V demokratické společnosti je úplnou samozřejmostí, že mateřské školy a základní školy mají co největší možnou svobodu při rozhodování o svém pojetí předškolní a školní výchovy i výuky. A proto je třeba na odpovídající úrovni zajistit, aby tato vzdělávací zařízení – a jejich prostřednictvím také rodičovská veřejnost – měla *právo volby* i v oblasti mediální výchovy a byla jim ponechána možnost pracovat v prvních letech s analogovými médii.**

Než budou veřejné finanční prostředky investovány do digitálních přístrojů, musejí být *nejdříve* investovány jednak do dobrého vzdělávání učitelů, jednak do škol a školek, jejichž forma by měla odpovídat zdravému vývoji dítěte. Také rodiče a učitelé potřebují kvalitní nabídku dalšího vzdělávání v oblasti mediální kompetence, aby oni sami mohli být příkladnými uživateli digitálních médií. Je zcela absurdní, že školská zařízení nemají k dispozici dostatek financí pro renovaci budov, ale pro vybavení digitálními přístroji jich dostávají víc než dost.

Praha, 10. května 2018

¹ Jedná se o materiál pro učitele, jak dětem vysvětlit informatické principy bez nutnosti používání počítače a tím jim přiblížit vybrané pojmy z teoretické informatiky.